

Міністерство освіти і науки України

**Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» і
інститут соціально-гуманітарних технологій НТУ «ХП»**

Київський національний Університет імені Тараса Шевченка

Київський Університет права НАН України

**Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «Харківський
авіаційний інститут»**

**Громадська організація «Науково-дослідний інститут українознавства та
козацтва»**

Українська асоціація суспільнознавців та педагогів

Академія військово-історичних наук і козацтва ГШ СКВ

Академічне Співтовариство Міхала Балудянського, м. Кошиці, Словаччина

Щецинський університет, Польща

Литовський університет спорту, м. Каунас, Литва

Університет Мишкольца, Угорщина

**ФІЛОСОФІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ
ПРОГРАМА V МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
Філософські читання,
присвячені Всесвітньому Дню філософії
та 140-річчю заснування Харківського політехнічного університету**

22-24 листопада 2024 р.

Харків

УДК 101/1
Ф56

Рекомендовано до друку

Вченою радою інституту соціально-гуманітарних технологій
Національного технічного університету «ХПІ» (протокол № 3 від 19 листопада 2024 р.)
Президією Академії військово-історичних наук і козацтва ГШ СКВ

Редакційна колегія:

Головний редактор: Дольська О.О., д-р філос. наук, професор.

Заступник головного редактора: Кіпенський А. В., д-р техн. наук, професор.

Члени редакційної колегії:

Дольська О. О., д-р філософ. наук, професор;

Тарароєв Я. В., д-р філософ. наук, професор;

Корабльова Н. С., д-р філософ. наук, професор;

Панков Г. Д., д-р філос. наук, професор;

Проценко О. П., д-р філос. наук, професор;

Чаплигін О. К., д-р філос. наук, професор;

Технічний редактор: Дишкант Т. М., канд. філос. наук, доцент.

Філософія в сучасному світі : Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, 22–24 листопада 2024 р. // Ред. кол. О.О. Дольська, Я. В. Тарароєв, А. В. Кіпенський, [та ін.]. – Харків, 2024. – 254 с. – укр. та англ. мовами.

Ф 56

Збірник містить матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, в яких подано стислий виклад доповідей та повідомлень його учасників.

У доповідях висвітлені актуальні філософські проблеми сучасного суспільства та розвитку філософії науки і техніки, правові та соціокультурні питання української держави, питання духовного та фізичного здоров'я нації.

Рекомендовано для провідних науковців, викладачів, аспірантів, а також всіх, хто цікавиться філософськими проблемами сучасності.

УДК 101/1

Матеріали опубліковані у електронному репозиторії Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (ISSN 2409-5982).

Дані репозиторію інтегровані до: проекту OpenAire, системи Bielefeld Academic Search Engine, системи пошуку у відкритих архівах України та індексуються Google Scholar.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Оргкомітет конференції може не поділяти висловлену авторами позицію.

© Національний технічний університет «ХПІ», 2024

Lisbon Treaty provided a legal basis for the EU's accession to the European Convention on Human Rights.

All of this raises the question for Ukraine about the need to improve its own human rights protection system, as, according to the EU accession criteria, only a state with a corresponding level of respect for human rights and fundamental freedoms can become a full member of the European Union.

References:

1. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union (2010/C 83/01): textbook / compiled by B.V. Babina. O.: Fenix, 2012. 294 p.
2. Charter of Fundamental Rights of the European Union // European Law. - 2013. - No. 1-2. - Pp. 294-304. - Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpr_2013_1-2_25
3. Maryniv I.I., Mokhonchuk P.S. Protection of human rights in the European Union / I.I. Maryniv, P.S. Mokhonchuk // Law and Innovative Society. – 2019. – No. 1(12). – Pp. 67-72.
4. Vienna Convention on the Law of Treaties // International Law in Documents / Edited by Dr. Juris, Prof. M.V. Buromensky. – Kh.: Publishing House of the National University of Internal Affairs, 2003. – pp. 23–36.

КОНЦЕПЦІЯ СПРАВЕДЛИВОЇ ВІЙНИ

Требін М.П.

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,
Харків, Україна*

Війна є тим соціальним явищем, яке властиве людському суспільству на всіх етапах його історичного розвитку. Тому не випадково, що вона стала предметом філософських роздумів [1, с. 16-55], починаючи з самого раннього етапу розвитку філософської думки. Одним з перших античних філософів, які міркували про війну, був Геракліт Ефеський, для якого війна – космічний закон, вона онтологічно властива світобудові, оскільки в основі всього існуючого лежить боротьба протилежностей. Війна, за Гераклітом, «батько всього і всього цар», вона все і всіх розставляє по місцях, всім віддає по заслугам, реалізує принцип справедливості та істини. Тому вже в Античності війна виступає предметом етичної рефлексії. У творах Платона та Арістотеля були поставлені питання, що стали парадигмою моральної оцінки війни: у яких випадках війна вважається морально виправданою і необхідною? що означає справедливість на війні? як повинно діяти на полі бою?

Платон і Арістотель розрізняють війну (πόλεμος) і розбрат (στάσις). Слово πόλεμος використовується для позначення боротьби еллінів та варварів. Війна з варварами завжди виправдана; більше того, в ній реалізується природна справедливість, оскільки вона дозволяє полонити та поневолити «тих людей, які, будучи від природи призначеними до підпорядкування, не бажають підкорятися» [2, с. 389]. Через поняття розбрату чи чвари описуються конфлікти між грецькими полісами. Вони порівнюються з хворобою, яка вразила Елладу. Позбутися цієї хвороби неможливо і навіть небезпечно - зніжені відсутністю війни поліси слабшають і втрачають незалежність, - але слід зробити боротьбу греків між собою менш жорстокою, тобто підкорити її певним нормам. Так у європейську філософію входить ідея морального обмеження війни.

На наступному етапі її концептуалізації, у Стародавньому Римі, дискусія про війну буде поміщена в юридичний контекст. Твори Марка Тулія Цицерона добре демонструють, як норми цивільного права, наприклад теорія договірних відносин, переносилися на сферу війни, що являла собою не що інше, як рішення правових колізій. Сторона, чиє право виявилось обмеженим, може звернутися до військового насильства задля відновлення

цього права. Справедливими причинами війни Цицерон називає повернення власності, відшкодування моральних збитків, підтримання слави держави, встановлення панування, війну на знищення проти народу, сусідство з яким неможливе, і допомога союзникам. Але до війни слід звертатися в останню чергу, вона завжди гірше, ніж переговори. Саму ж війну треба вести стримано, відмовившись від надмірного насильства, а після перемоги треба зберігати життя тим, хто під час війни не був ні жорстоким, ні лютим.

Амвросій Медіоланський та Аврелій Августин створили християнську доктрину справедливої війни (*bellum justum*), яка пояснювала, коли і з яких причин християни можуть звертатися до військової сили і як слід її застосовувати. Міланський єпископ запроваджує ідею війни, санкціоновану Богом. Прикладом для нього служив цар Давид, який не починав війни інакше, як після отримання поради від Господа. Саме така війна, що ведеться з благословення Бога та буквально керована ним, прийнятна для християн. Насильство не засуджується, коли воно стає засобом служіння іншим, способом забезпечення життя політичного співтовариства, до якого належать християни [3, р. 16]. На війні, проте, не все дозволено: «слуга Господа» отримує вінець тільки у разі, якщо він бореться законно. Військова прагматика має співвідноситися з християнською мораллю. Милосердя, лагідність і поміркованість не менш важливі, ніж хоробрість.

Учень Амвросія єпископ Гіппонський, Аврелій Августин, відіграв найважливішу роль у формуванні християнського вчення про війну. Він стверджував, що на землі, де панують гріх та несправедливість, мир у принципі неможливий. Мир можливий тільки в Граді Божому, де правлять благодать і умиротворення, і попадуть у цей Град лише святі люди. Насильство незмінно буде супутником земного життя, проте за його допомогою можна боротися з гріхами; війна може стати засобом відплати за гріх. Августин та інші християнські автори сприймають справедливу війну як справу, безпосередньо доручену їм Богом. На думку Августина, війна санкціонується Богом і в першу чергу є помстою за гріхи. Важливо не тільки відновити справедливість, а й покарати, а надалі виправити грішника. Війна-покарання (*bellum punitivum*) на довгий час стає головною парадигмою осмислення цього явища.

Війну слід розглядати як один з духовних обов'язків правителів, а її учасники йдуть на жертвоне мучеництво, причому не тільки заради себе, а й заради свого ворога, через боротьбу приводячи його до порятунку. Серед безпосередніх справедливих причин війни (*causa justa*) Августин виділяє покарання грішників, повернення захопленої власності та самооборону. Августин називає війну крайнім засобом, до якого звертаються, коли всі інші, мирні способи вирішення конфлікту вичерпані та не залишається іншого вибору, крім як застосувати силу. Слідом за Амвросієм він стверджує, що милосердя визначає спосіб поведінки на війні. Християнським воїнам слід діяти без любові до насильства, мстивої жорстокості, неприборканої і непримиренної ворожості, несамовитої ненависті, спраги влади.

Тома Аквінський систематизував і доповнив августинівське вчення про війну. Виправдовуючи її обґрунтованість, він вводить метафору лікарської операції з відсікання будь-якого органу - ця дія є необхідним злом, що сприяє оздоровленню всього організму. У рівній мірі справедлива війна також оздоровлює суспільний організм. Іншими словами, вона постає як засіб забезпечення загального блага. До принципу правої справи (наявність причини для війни) додається чітко артикульований принцип легітимної влади, або «повноваження правителя» (*auctoritas principis*). По-справжньому оригінальним стало вчення Аквіната про добрі наміри. Він виправдовує військове насильство за умови, що воно служить покаранню грішників, боротьбі з тиранією, самозахисту та боротьбі з єретиками та відступниками. Цими причинами обмежуються і дозволені цілі війни, інакше трапляється так, що війна оголошується законною владою і з справедливої причини, але, проте, є несправедливою через злий намір. Іншими словами, забороняється відступати від початкової благої мети ведення війни. Для Томи значуще, що справедливий воїн-миротворець і залишається ним, навіть коли починається війна. Миротворчість у

даному випадку пов'язана з очищенням несправедливого противника від гріха - ураження виявляється благом для грішника [4].

Новим етапом розвитку християнської доктрини справедливої війни стала концепція, запропонована в лекціях та трактатах докторів Саламанкської школи Франсіско де Віторії, Луїса Моліни, Франсіско Суареса. Перший з них доказує, що єдиною обґрунтованою причиною війни може бути лише серйозне обмеження права, тобто правопорушення чи несправедливість (*iniuria*). Це вже правовий підхід до війни. Віторія спирається на вчення про право народів (*jus gentium*), що дозволяє йому універсалізувати свої висновки. Серед дій, що порушують право народів, він особливо виділяє агресивний напад. Також законним приводом для війни він називає обмеження свобод пересування, спілкування, комерції, проповіді та поширення християнської віри, порушення закону гостинності, забезпечення безпеки беззахисних перед обличчям безбожних звичаїв (людські жертви, канібалізм), допомога союзникам. У цьому списку явно проглядається апологетика права європейців на завоювання у Новому Світі, проте ідея справедливого придбання земель тут є лише опосередковано. Примітною є також ідея часткової справедливості обох сторін конфлікту: у затяжних війнах часто складно однозначно виявити правопорушника та його жертву. Противники можуть наводити переконливі аргументи на користь справедливості своєї участі у війні. Рішення цієї колізії Віторія знаходить у переміщенні акценту з обговорення підстав для війни на обговорення того, як саме борються сторони. Віторія готовий визнати війну справедливою, якщо вона ведеться за допомогою стриманого насильства без звернення до заборонених методів. У цьому випадку норми *jus ad bellum* мають менше значення, ніж принципи *jus in bello*. Він припускає, однак, і зворотню ситуацію. Якщо одна із сторін однозначно справедлива, то для неї майже не існує обмежень у засобах ведення війни (крім бажаної стриманості та християнського смирення). Багато в чому праці Франсіско де Віторії, Луїса Моліни, Франсіско Суареса визначили подальші трансформації доктрини справедливої війни.

У період з XVII і до кінця XX століття теорія справедливої війни розвивалася паралельно з міжнародним правом. Але якщо спочатку вона визначала, як саме розвивається право, то в XIX і особливо протягом XX століття право набуло такого практичного значення, що його теоретики стали ініціаторами найбільш значних змін у нормативних уявленнях про війну, а розробники теорії справедливої війни лише слухняно з ними погоджувалися.

Після закінчення Другої світової війни поступово склалося уявлення про те, що моральні принципи війни точно виражені в системі принципів справедливої війни, яка, у свою чергу, практично ідентична законам, що увійшли до статуту ООН та женевські конвенції.

У 1960–1970-ті роки теорія справедливої війни відроджується. Знаковою подією стала публікація 1977 р. книги Майкла Лебена Волцера «Справедливі та несправедливі війни: моральний аргумент з історичними ілюстраціями» [5]. У наш час ця теорія перетворилася на одну з найбільш розроблених філософських концепцій війни. У її концептуалізації беруть участь, крім самого Волцера, безліч авторів по обидва боки Атлантики: Джефф Макмаан, Брайан Оренд, Ніколас Фоушин, Девід Родін, Майкл Ігнат'єфф, Мартін Кук, Хенрік Сісе, Хелен Фроу. Оновлення теорії справедливої війни пов'язане із серйозною переоцінкою її вихідних положень. Якщо у минулому базовим елементом була доктрина війни як покарання чи війни за безпеку суверенної держави, то зараз фокус теорії переміщується на доктрину боротьби за права людини. Війна визнається формою захисту прав допустимими силовими методами.

Теорія справедливої війни розпадається на дві фундаментальні складові. Насамперед вона ставить питання про правомірність початку військових дій, а після, коли рішення про початок збройного конфлікту прийнято, аналізує етичність ведення війни. У термінології ці два питання позначаються як *jus ad bellum* та *jus in bello* відповідно [6, р. 26].

Відправна точка доктрини справедливої війни - право держав на початок воєнного конфлікту задля відстоювання власних інтересів [7, р. 195-196]. *Jus ad bellum* вважалося невід'ємним правом держав протягом всієї доступної для огляду історії міжнародних відносин. Зміни відбулися починаючи з пакту Бріана-Келлога 1928 р. і завершилися прийняттям Статуту ООН 1945 р. При відповіді на ключове питання про правомірність початку воєнної акції (*jus ad bellum*), теорія справедливої війни у загальному вигляді пропонує п'ять питань для визначення розумності прийнятого рішення: 1) оцінка серйозності загрози; 2) визначення, чи є причина належною; 3) можливість застосування «останнього засобу» при відсутності інших опцій; 4) пропорційність засобів; 5) баланс наслідків [8, р. 19].

Другий комплекс роздумів даного дискурсу стосується способів ведення війни, або *jus in bello*. Етичне зобов'язання, що передбачає поділ відповідальності та мінімізацію наслідків для населення, країн та світової спільноти в цілому, лежить в основі модусу міркувань про спосіб ведення війни. Різноманітність аргументів і казусів, що розглядаються етичною теорією, вражає уяву, проте весь їхній сенс досить простий - надати розуміння того, в яких взаєминах можуть бути комбатанти один з одним і які заходи вони можуть застосовувати щодо некомбатантів. *Jus in bello* відображає основні завоювання міжнародного гуманітарного права й активно розвивається останні 150-200 років. Є два принципи *jus in bello*. Перший – принцип пропорційності, тобто використання засобів ураження відповідно визначеної цілі. «Всі згодні з тим, що принцип пропорційності відіграє ключову роль і в *jus in bello*, і в *jus ad bellum* » [9, р. 236]. У загальному вигляді критерій пропорційності формулюється наступним чином: «Пропорційність відноситься до оцінки шкоди, заподіяної законними засобами, з метою досягнення цілей. Шкода повинна бути пропорційною очікуваній вигоді від досягнення цих цілей» [9, р. 236]. Другий - принцип відмінності. Під час війни воюючі сторони закликають розрізняти допустимі для нападу цілі - такі, як солдати, матроси, льотчики і, можливо, робітники військових заводів, і неприпустимі - такі, як діти, працівники супермаркетів, медичні працівники, духовенство тощо. Принцип відмінності застосовується як до людей, так й об'єктів. Аеропорти, автошляхи і залізничні об'єкти, що інтенсивно використовуються військовими, заводи, що готують військове спорядження, так само, як і об'єкти, призначені для військових потреб, – все це підлягає нападу, а шпиталі, релігійні установи, школи та будинки цивільного населення не підлягають.

Але й сам предмет теорії справедливої війни змінюється, включаючи в фокус свого розгляду нові поняття. Так, останнім часом почалося активне обговорення ще однієї, третьої категорії принципів - *jus post bellum*, що визначають поняття справедливості на завершальній стадії війни, коли бойові дії вже завершено і постає питання про побудову справедливого післявоєнного миру. Необхідно зауважити, що всі три напрямки істотно впливають один на одного та їх слід розглядати у взаємодії: «Справедлива війна ідеально підходить для визначення того, що можна, а що неможна в ситуації війни» [10, р. 184].

Концепція справедливої війни сьогодні має особливе значення для України, тому що росія порушила норми як *jus ad bellum* так і порушує норми *jus in bello*, щоденно вбиваючи цивільних українських громадян, знищуючі житлові будинки, руйнуючі інфраструктуру. Але за воєнні злочини росіянам прийдеться відповідати згідно з нормами міжнародного права. Людство повинно створити дієвий механізм контролю за дотриманням основних положень концепції справедливої війни, на жаль, нині діюча ООН не виконує свої функції щодо підтримки миру і деескалації насильства, держави-ізгої руйнують існуючий світовий порядок і пропонують нову модель світоустрою, де пануючим буде принцип «Сильнішому дозволено усе». А це шлях до знищення людства і перетворення нашої планети в міфічну планету Фаєтон. Здається, що людство це не заслуговує.

Література:

1. Україна в умовах російської агресії: виклики та відповіді : монографія / [І. В. Букреєва, І. Г. Верховцева, В. В. Гулай та ін.] ; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики. Харків : Право, 2024. 186 с.
2. Аристотель. Політика. *Сочинения*: В 4 т. Т. 4 / Пер. с древнегреч.; Общ. ред. А. И. Доватура. Москва: Мысль, 1983. С. 375-644.
3. Johnson J.T. Ethics and the Use of Force: Just War in Historical Perspective. Surrey: Ashgate, 2011. 182 p.
4. Фома Аквинский. Сумма теологии. Ч. 2-2, вопр. 47-122 / [пер., ред. и примеч. С. И. Еремеева]. Киев: Ника-Центр 2013. 830 с.
5. Walzer M. Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations. Fifth ed. New York : Basic Books, 2015. xxxii, 381 p.
6. Cady D. L. From Warism to Pacifism: A Moral Continuum. 2nd ed. Philadelphia: Temple University Press, 2010. xxi, 145 p.
7. Williams H. Is Just War Theory Merely for Sorry Comforters? *Jahrbuch für Recht und Ethik*. 2009. Vol. 17. P. 195–224.
8. Lango J. W. The Ethics of Armed Conflict: A Cosmopolitan Just War Theory. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2014. x, 246 p.
9. Kretzmer D. The Inherent Right to Self-Defense and Proportionality in Jus Ad Bellum. *European Journal of International Law*. 2013. Vol. 24, Issue 1. P. 235-282. DOI: <https://doi.org/10.1093/ejil/chs087>
10. O'Brien W. Just War Doctrine's Complementary Role in the International Law of War. *International Law Studies*. 1995. Vol. 67, Issue 1. P. 181-204.

ПРАВО В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ НОРМ

Сидоркіна О.О., Щєпова Д.Р.

*Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
м. Дніпро, Україна*

Право є важливою складовою будь-якого суспільства, оскільки воно допомагає регулювати поведінку та підтримувати порядок. Це система правил і норм, які забезпечуються керівним органом, наприклад, урядом або судовою системою. У ширшому контексті соціальних норм право відіграє вирішальну роль у формуванні та впливі на поведінку індивідів у суспільстві.

Історично концепція права в системі соціальних норм була присутня в людських суспільствах протягом століть. Від стародавніх цивілізацій до сучасних національних держав закони використовувалися для регулювання поведінки, вирішення спорів та забезпечення правосуддя. У ранніх суспільствах звичайне право та традиції були основним засобом управління громадами та вирішення конфліктів. З часом з'явилися формальні правові системи, які кодифікували закони та створювали інституції для їхнього дотримання. Однією з ключових фігур в цьому аспекті є давньогрецький філософ Аристотель. Праці Аристотеля з етики та політики мали глибокий вплив на західну правову думку. Він вважав, що право повинно ґрунтуватися на розумі та справедливості, і що воно повинно бути спрямоване на сприяння загальному благу суспільства. Ідеї Аристотеля лягли в основу правових систем багатьох сучасних демократичних країн [3]. У сучасну епоху такі вчені-юристи, як Роско Паунд і Лон Фуллер, зробили значний внесок в дану сферу. Концепція соціологічної юриспруденції Р. Паунда підкреслювала соціальну функцію права та необхідність адаптації правових систем до мінливих соціальних умов. Роботи Л. Фуллера про верховенство права та правову мораль вплинули на дебати про зв'язок між правом та етикою [3].

ЗМІСТ

Бойченко М.І. (Україна) ФІЛОСОФІЯ НОВОГО ПРОСВІТНИЦТВА ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ ВІЙНИ.....	3
Гомілко О.Є. (Україна) ФЕЙК ЯК ЦИФРОВА ЗАГРОЗА ЗДОБУТТЯ ЗНАНЬ: ФІЛОСОФІЯ ЯК ТЕРАПІЯ.....	6
Малахов В.А. (Франція / Ізраїль) ЛЮДИНА-ЗАРУЧНИК. ДО ЕТИЧНОГО ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЗАРУЧНИЦТВА.....	11
Andriukaitiene Regina (Литва) SOCIALLY RESPONSIBLE MANAGEMENT OF HUMAN RESOURCES THROUGH THE APPLICATION OF THE PRINCIPLES OF GREEN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT.....	14
Возняк В.С. (Україна) ДІАЛЕКТИКА ЯК НЕОБХІДНА МЕТОДОЛОГІЯ ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНЬОГО ДИСКУРСУ.....	17
Moroz Jacek (Польща) SHOULD WE REJECT THE RELATIVISM OF TRUTH?.....	22
Лімонченко В.В. (Україна) ЗАВДАННЯ ФІЛОСОФІЇ У КОНТЕКСТІ ДАВОСЬКОЇ ДИСКУСІЇ.....	23
Макаренков О. Л. (Україна) ЗЛОЧИННІ КОРУПЦІЙНІ ДЕВІАЦІЇ У КІБЕРНЕТИЧНІЙ ТРАДИЦІЇ ПРАВОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ: КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ОСМИСЛЕННЯ.....	27
Дольська О.О. (Україна) НАСЛІДКИ ВИКОРИСТАННЯ ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ (ШЛЯХ ДО СОЦІАЛЬНИХ ТА КУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ).....	30

ФІЛОСОФІЯ У СУЧАСНИХ ВИКЛИКАХ

Wiesław Wójcik (Польща) THE VALUE OF PHILOSOPHICAL EDUCATION FOR IMPROVING THE QUALITY OF LIFE.....	32
Бейлін М.В., Желтобородов О.М. КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	34

Газнюк Л.М, Семенова Ю.А. ДІАЛОГ З ІНШИМ ЯК ВТІЛЕННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ СМИСЛІВ У СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНОМУ БУТТІ.....	37
Emilia Mazurek (Польща) RELATIONS BETWEEN LIBERALISM AND HOME EDUCATION.....	40
Stovpets O.V. PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS OF THE BAROQUE.....	42
Sun Wei (Україна/Китай) RECONSTRUCTION OF HUMAN LITERACY IN THE ERA OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: THE PERSPECTIVE OF TECHNOLOGICAL PHILOSOPHY.....	44
Алексєєв І. Г. ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА «УСЕВІД» — СУМА ГІСТОРИЧНОГО ТА ПРОГНОСТИЧНОГО ІДЕАЛІВ.....	45
Безродний А.Г. МЕХАНІЗМИ ПІЗНАННЯ ЖИВОГО.....	49
Білецький І. П. ФЕНОМЕНОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ ЗАХІДНИХ ТА СХІДНИХ ПАРАДИГМ ФІЛОСОФУВАННЯ.....	50
Бохан І.А. ФІЛОСОФІЯ І НАУКА: МІЖДИСЦИПЛІНАРНА СИНЕРГІЯ В УМОВАХ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ.....	53
Возняк С.В. ОСВІТА ТА ПРИНЦИП ТОТОЖНОСТІ МИСЛЕННЯ І БУТТЯ.....	54
Войтків Л.В. МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ КОРДОЦЕНТРИЗМУ ДЛЯ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ.....	57
Годзь Н.Б. СТІМΠΑНК ТА РЕТРОФУТУРОЛОГІЯ – ЗАБАВКА ЧИ МОЖЛИВИЙ ПОРЯТУНОК ЛЮДСТВА.....	59
Гончаренко О. А. ПРО ДОСВІДИ ВІЙНИ ТА ЇХ РОЗУМІННЯ.....	61
Горбань Р. І. ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ЕТИКИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....	63
Городиська О.М. ПРОБЛЕМА ДОСВІДУ: МІЖ РЕАЛЬНІСТІЮ ТА ВІРТУАЛЬНІСТІЮ.....	65

Данченко І.О. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	69
Девтеров І.В., Дранник В.А. ЩОДО СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ АНТРОПОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ.....	71
Дишкант Т.М. ОСОБЛИВОСТІ ПІДХОДУ ДО СФЕРИ ЕСТЕТИЧНОГО У ПОСТМОДЕРНІ.....	74
Доброносова Ю.Д. РОЛЬ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ ЕНЦИКЛОПЕДИСТИКИ У ВИКЛАДАННІ ФІЛОСОФСЬКИХ ДИСЦИПЛІН ЗДОБУВАЧАМ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ОСВІТИ.....	76
Дольська О.О., Гончаренко Є.О. СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ (ПИТАННЯ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ БАЗИ).....	80
Дунець В. Б., Щепанський В. В. ІНТЕРАКТИВНІ ЦЕНТРИ НАУКИ У СВІТЛІ ПОГЛЯДІВ ФРЕНКА ОППЕНГЕЙМЕРА ТА БРУНО ЛАТУРА: СПІЛЬНЕ КОНСТРУЮВАННЯ І ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ЗНАНЬ.....	81
Захаров В. А. ЧИ Є ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ З ПОЯВОЮ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ?.....	84
Кальницький Е.А., Коваленко І.І. НОМАДИЗАЦІЯ ДОМУ В КУЛЬТУРІ ПОСТМОДЕРНУ.....	85
Кобелева Д.Л. ДИНАМІЧНА МОДЕЛЬ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ.....	89
Кобцев О. С., Ушно І.М. ПРОБЛЕМА ОЧИЩЕННЯ ОРБИТИ: ФІЛОСОФСЬКИЙ ТА ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ.....	92
Ковальський Ю.О. СУЧАСНА ОСВІТА ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ СПОЖИВАЦЬКОГО ВІДНОШЕННЯ.....	94
Коростильов Г. Л. ФІЛОСОФІЯ НОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ ВИКЛАДАННЯ ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ.....	97

Косс А. БІОКОМПОЗИТИ ЯК НОВИЙ ВИКЛИК ДЛЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТІЛЕСНОГО.....	98
Кривенко С.В. ФІЛОСОФІЯ ТЕХНІКИ ЯК ЧАСТИНА ЗАГАЛЬНОГО ФІЛОСОФСЬКОГО ЗНАННЯ: ОЗНАЧЕННЯ ТА ВИНИКНЕННЯ.....	100
Круць О.А. ДУХОВНІ ПОТРЕБИ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ.....	101
Куртий О.Я. ОСВІТА ЯК САМОПІЗНАННЯ.....	103
Марченко О. В. ФЕНОМЕН ДИТИНСТВА У СОЦІОКУЛЬТУРНИХ КОНТЕКСТАХ: «IN VITRO» ДО «IN VIVO».....	106
Міщенко В.І. МОДУЛЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАБІЛЬНОСТІ У НЕСТАБІЛЬНОМУ СВІТІ.....	107
Патин І. Я. ПОЕТИЧНИЙ ТВІР ЯК ПОДІЯ ІСТИНИ.....	112
Смоляга М.В. ЩОДО ЕТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ НІМЕЦЬКОЇ КЛАСИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ.....	113
Тараросв Я.В. КАТЕГОРІЯ «ЧАСУ» ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ ТА СОЦІАЛЬНІ ІНСТИТУЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	114
Татомир В.О. ДЕКАРТОВЕ СОGІТО В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	117
Тодріна І.В., Євсєєв С.Є. СУЧАСНА ПАРАДИГМА ЛОГІСТИКИ.....	119
Триняк М. В. ОНТОЛОГІЧНИЙ СТАТУС СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	121
Тухтаров В.Б. ФІЛОСОФІЯ І НАУКА: ДІАЛОГ МІЖ ТРАДИЦІЄЮ ТА ІННОВАЦІЄЮ.....	122
Fidrovska M. FEW WORDS ABOUT CONCEPT OF FREUD OF LIFE AND DEATH INSTINCTS.....	124

Чжан Хунвэй (Zhang Hongwei) (Україна/Китай)
НОВА МОДЕЛЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ В СУЧАСНОМУ КИТАЇ.....126

Чхеайло І.І.
ФІЛОСОФСЬКЕ ТЛУМАЧЕННЯ
ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ЯК НОВОЇ КУЛЬТУРНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ.....127

Шимченко О.В.
ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ «КАПІТАЛ» ТА
ЙОГО ЗВ'ЯЗОК З ІНШИМИ КАТЕГОРІЯМИ.....129

Широка С.І.
ЦИФРОВИЙ ПАНОПТИКУМ: ЕТИКА ВИДИМОСТІ
ТА ОСОБИСТА СВОБОДА В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ.....132

Шкурченко А.Ю.
МОВА У ВИРІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ СУСПІЛЬНОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ БУТТЯ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА.....135

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

Данильян О.Г., Дзьобань О.П.
СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ І
ПРАВО ЛЮДИНИ НА ПРИВАТНІСТЬ.....139

Бондар Н.О.
КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ЛІБЕРАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО
РУХУ НА ХАРКІВЩИНІ ПІД ЧАС РЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОДІЙ 1917.....142

Vladlenova I.V.
THE THINKING OF PUTIN AND THE KREMLIN ELITE:
THE SPECIFICS OF AN ECLECTIC WORLDVIEW.....144

Воронянський О.В., Воронянський Ю.О.
АСИМЕТРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВ
І ОБОВ'ЯЗКІВ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....146

Горева В.Ю.
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЕЛІТ.....150

Жеребятнікова І.В.
ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ СВІТУ ПОЛІТИКИ.....151

Захаров Є. В.
СОЦІАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ: ФІЛОСОФСЬКІ СУДЖЕННЯ
ТА ЕКОНОМІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ.....154

Комкова Л.А. НІККОЛО МАК'ЯВЕЛЛІ, ЩОДО ІМІДЖЕВОЇ СТРАТЕГІЇ ПРАВИТЕЛІВ.....	156
Кравченко В. Ю., Добридень О. В. ІДЕОЛОГІЯ ТА ПОЛІТИЧНЕ НАСИЛЛЯ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ.....	158
Кузьменко Н.А. СОЦІАЛЬНІ, КУЛЬТУРНІ ТА ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ВИМІРИ ЛІДЕРА І ЛІДЕРСТВА.....	161
Кузьменко О. В., Решетняк Н. Б. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФЕНОМЕНУ СУЧАСНОЇ КОРУПЦІЇ.....	163
Лисенко І.В., Лисенко А.М. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ, ЯК ВИДУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	168
Моїсєєва Н.І. ДИНАМІКА КОМУНІКАТИВНИХ МОДЕЛЕЙ У СОЦІАЛЬНИХ НАУКАХ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ.....	170
Перевалова Л.В., Гаряєва Г.М. ДОТРИМАННЯ І ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ – ОБОВ'ЯЗОК ДЕРЖАВИ.....	172
Руденко О. М., Проценко О. П. АКСІОСФЕРА ЯК ПІДҐРУНТТЯ ДЕМОКРАТІЇ УЧАСТІ.....	175
Ткачов М. М., Bielobrova A. O. PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN THE EUROPEAN UNION.....	179
Требін М.П. КОНЦЕПЦІЯ СПРАВЕДЛИВОЇ ВІЙНИ.....	181
Сидоркіна О.О., Щєпова Д.Р. ПРАВО В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ НОРМ.....	185

КУЛЬТУРНІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Вагураєв О.М. NUTRITION OF UKRAINIANS DURING WARTIME: PHILOSOPHICAL AND SOCIOLOGICAL DIMENSIONS.....	188
Наїдамачук О. (Україна/Німеччина) “WRITING” IN THE MEMORIES ABOUT THE WAR.....	191
Журавльов Д.В., Євсєєв С.Є. «ЛИЦАРІ ПРАВОСЛАВ'Я» ЧИ «ЛЮДИ НІЯКОЇ ВІРИ».....	193

Наукове видання

ФІЛОСОФІЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

МАТЕРІАЛИ V МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**Філософські читання,
присвячені Всесвітньому Дню філософії**

22-24 листопада 2024 р.

Відповідальні за випуск: д-р техн. наук, професор А. В. Кіпенський,
д-р філос. наук, професор О. О. Дольська

Адреса редакційної колегії: 61024, Харків, вул. Кирпичова, 2,
НТУ «ХПІ», Інститут соціально-гуманітарних технологій
Тел.: (057) 7076396, E-mail: ip_dekanat@ukr.net